

47. Київські неокласики. Творче кредо групи « київських неокласиків»: орієнтація на традицію, класичну форму вірша. Микола Зеров, Юрій Клен, Максим Рильський.

У 1918 році в розбурханому революційними подіями в Києві почалося формування літературного об'єднання неокласиків, знаменитого « п'ятірного грона».

Неокласицизм(від грецького слова означає новий і зразковий) – це течія в літературі та мистецтві, що з'явилася значно пізніше занепаду класицизму як літературного напрямку і знайшла свій вияв у використанні античних тем і сюжетів, міфологічних образів і мотивів, проголошенні гасел « чистого» мистецтва та культу позбавленої суспільного змісту художньої форми, в оспівуванні земних насолод. Неокласицизм виник в західноєвропейській літературі в середині 19 століття.

« Київські поети-неокласики» хотіли творити високу, елітну вітчизняну культуру і перекладати українською мовою світову класику. Адже з утвердженням держави художнє слово не мусіло бути мало не поодиноким.

Важливим гаслом київських неокласиків стало західництво, орієнтація на Європу, на відстоювану на віках класичну спадщину.

Прищепити європейські цінності, підхопити обірвану щойно при кінці 18 століття нитку культурної переємності завадила влада, яка вимагала натомість неухильного зближення з Росією.

Здавалося б, митцям ішлося про своє художнє ремесло, про речі, далекі від політики.

КИЇВСЬКІ НЕОКЛАСИКИ.

Київський неокласицизм – це насамперед творча дружба. Авторитетним метром групи став Микола Зеров – поет, літературний критик, професор Київського університету, котрий видав у 1918 році в Києві журнал « Книгар». У редакції видання й почали збиратися майбутні неокласики.

До цієї групи належали також Максим Рильський, Павло Филипович, Освальд Бургардт (псевдонім Юрій Клен) і Михайло Драй-Хмара.

Найвидатніші представники:

М. Зеров

П. Филипович

М. Рильський

М. Драй-Хмара

Освальд Бургардт

« П'ятірним гроном» їх визнали у відомому сонеті М. Драй-Хмари « Лебеді», в якому згадується п'ятеро друзів поетів.

ЛЕБЕДІ

Михайло Драй-Хмара

На тихім озері, де мріють верболози,
давно приборкані, і влітку й восени
то плюскоталися, то плавали вони,
і шиїгнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінкі, як скло, находили морози
і плесо шерхнуло, пірнувши в білі сніги, —
плавці ламали враз ті крижані лани,
і не страшні були для них зими погрози.

О, гроно п'ятірне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Держайте, лебеді: з неволі, з небуття

веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя.
ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯРМАРОК (Харків), грудень 1928, ч. 1.

Спочатку поети-неокласики виробили амбітну програму перекладів українською мовою світової класики. Адже царський Ємський указ 1876 року спеціально наголосив про заборону перекладів.

Українська література мала право існувати лише у вузьких провінційних рамках. Коли, скажімо, Михайло Старицький переклав шекспірівського «Гамлета», чорносотенська преса постійно його цькувала й висміювала.

З'явилися перші видавничі ініціативи, перші книжки, що згодом стали знаменитими. Однак уже 1919-го року Київ стає мало не містом-привидом, взятим у лецата штучно організованого голоду. Навколо стояли чекісти «заградотряди», не дозволяючи селянам підвозити продукти харчування.

В історії «п'ятірного грона» настає новий етап, пов'язаний із провінційною Баришівкою (містечко під Києвом). Вона увійшла в історію нашої культури як Болотяна Лукроза, рятівний осідок поетів, що приїхали сюди вчителювати, зваблені не грошовою, а «натуральною» платнею.

Неокласики піднесли рівень баришівської школи на неймовірну височінь. Микола Зеров читав історію, Юрій Клен – іноземні мови. Приїжджали сюди і їхні друзі-поети.

Це якраз у Баришівці утворилася традиція «гутербереження». У ситуації тотального дефіциту паперу, занепаду видавництва, автори красивим, виробленим в класичних гімназіях почерком переписували вірші у власноруч виготовлені зошити – і дарували пукописні шедеври один одному.

Баришівка рятувала від голоду фізичного, але не інтелектуального. Якимось гнаний читацькою жагою Микола Зеров таки вибрався пішки до Києва – по книжки.

ПОВЕРНЕННЯ І БОРОТЬБА КИЇВСЬКИХ НЕОКЛАСИКІВ

Повернувшись 1923 року до Києва, поети трималися осторонь політичної злоби дня. Читали лекції, навчали пролетарську молодь, що заповнила тоді університетські аудиторії.

Вірші писали пейзажні, оповідали особисті переживання, остерігались ідеологічного тиску. Здавалося, після жахів так званого військового комунізму життя трохи налагоджується.

Максим Рильський був найталановитішим з-поміж неокласиків – блискуче переклав Адама Міцкевича, Микола Зеров переклав Віргілія і Овідія.

Неокласики встигли зробити дуже багато. Вони започаткували нові стандарти літературної майстерності на тлі тотальної деградації протегованої державою горезвісної пролетарської культури. Модернізували поетичну мову. Започаткували європейську традицію в українському письменстві. І врешті затвердили тихий культурний спротив як чи не єдиний можливий спосіб поступово змінюючи довкілля, зокрема в мистецтві, не входячи в конфлікт із неприйнятним політичним режимом.

Однак ніхто не міг уникнути цього злого соціалістичного режиму й обов'язку служити своїм пером переможному пролетаратові. Вже від середини 20-х років неокласиків починають невпинно цькувати.

Їхні поетичні вечори називають зборами злочинної організації, їхні публікації – пропагандою ворожих цінностей.

У роки терору цих високо чолих інтелектуалів звинуватили, як водилося, у підготовці замахів на вождів.

Максим Рильський відбувся тюрмою у Лук'янівській в'язниці. Освальд Бургардт (Юрій Клен) встиг емігрувати як етнічний німець. Ще троє їхніх друзів загинули на Соловках.

Заборонена творчість (пізніше навіпзаборонена) неокласиків-поетів впродовж радянських десятиліть залишилася символом елітарної, модерної української культури. Культури, яка орієнтувалася на Захід, на ній зростали покоління молодших поетів.

МИКОЛА ЗЕРОВ

Творча спадщина Миколи Зерова значна й багатогранна: він залишив нам вірші, написані в різних жанрах, поетичні переклади, антології, літературно-критичні наукові статті тощо. Творча діяльність Миколи Зерова розпочалась з перекладів. У здобутку поета – класичні вірші сонети. Цей жанр ми зустрічаємо й у інших українських неокласиків Михайла Драй-Хмари, Максима Рильського, Павла Филиповича.

Сонет – ліричний вірш, що складається з чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шестистопного ямба (тобто двох чотиривіршів і перехресним римуванням та двох тривіршів). Найвищого розвитку сонет досягає у творчості поетів-неокласиків.

У 1922 році поет видає збірку віршів під назвою « Сонети і елегії» і пізніше в цьому ж році збірку « Камена».

Твори, які увійшли до збірки « Камена», були написані Зеровим у Баришівці під Києвом. Своїм враженням від життя провінційного міста автор передає не тільки у віршах, але й у невеличких оповіданнях. Також до збірки увійшло 9 перекладів римських поетів.

Поет намагається у вічних, іноді біблійних сюжетах, темах, рядках, образах найти риси сучасності. Сучасності він присвячує певні публіцистичні твори. Писати їх нелегко, бо занадто складний психологічний світ тих, хто поруч із поетом. !935 рік у житті поета був згубним. У Москві на квартирі його заарештовують і вивозять на Соловки, де був розстріляним.

ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР

Микола Зеров

«И абіе пѣтель возгласи.»

Огні і теплий чад. З високих хор
Лунає спів туги і безнадії.

Навколо нас кати і кустодії,
Синедріон і кесарь, і претор.

Це долі нашої смутний узор,
Для нас на дворищі багаття тліє,
Для нас пересторогу півень піє,
І слуг гуде архиерейський хор.

І темний ряд євангельських історій
Звучить як низка тонких алегорій
Про наші підлі і скупі часи.

А навкруги — на цвинтарі, в притворі —
Свічки і дзвін, дитячі голоси
І в темному повітрі вогкі зорі.

**Освальд Бургардт
(псевдонім – Юрій Клен)**

Ім'я Юрія Клена відомо далеко за межами України. Будучи німцем за народженням, він вважав себе українцем за духом і присвятив своє життя і творчість Україні.

Освальд Бургардт – активний учасник літературного процесу 20-х років, який належив до поетів-неокласиків, змушений був у передчутті політичних репресій емігрувати до Німеччини, а потім переїхати до Праги, де виник культурно-мистецький центр української діаспори.

Юрій Клен протягом 20-х років виступав головно як перекладач, літературознавець та редактор. Окремими книжками вийшли : « Залізні сонети» Фрідріха Рюкерта, новели Георга Гайма та багато інших перекладів. За редакцією Освальда Бургардта вийшло тридцятитомне видання творів Джека Лондона, востмитомове видання творів Бернарда Шоу, а також творів Діккенса, Гете...

І тільки в середині 20-х років починається україномовна поетична творчість Юрія Клена. Його поезія тих років – супокійна, сумирноясна, краєвидна та філософська лірика.

У вічності, де світла струм тече...

Клен Юрій

У вічності, де світла струм тече,
повільно крутяться колеса часу,
що на верстаті золотому тче
свій килим різнобарвний. Дольні паси
пускає в рух незримий наш двигун.
Мигтить узору плетиво примхливе,
І завжди врівноважує вагу
Той, що складе в копу доспіле жниво,
Все змірить мірою й благословить.
Нас темрява обсоує і боре,
лише часами блискавка на мить
із п'їтьми вихопить шматок узору,
і ми, прокинувшись із небуття,
якийсь уривок бачимо: химерні
страшні чи ясні обриси життя.
Ми у руці тримаєм тільки зерна;
Гаїв не бачимо, що з них зростуть
І зашумлять зеленим верховіттям.
Ми лиш п'ємо гаркаву каламуть,
Жахним на світ рожені лихоліттям...

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

Максим Рильський – цікава постать у історії української літератури. Його творчість особлива своєю багатогранністю.

Перша збірка Максима Рильського « На білих островах» вийшла у 1910 року. У 1920-х роках Рильський належав до поетів-неокласиків. Протягом десятиріччя вийшло 10 книжок поезій та декілька книжок поетичних перекладів.

1931 року Максима Рильського заарештує НКВД, й він майже рік просидів у київській Лук'янівській в'язниці.

З 1931 року творчість М. Рильського зазнає змін, він не в змозі виступити проти режиму, змушений поставити його поезію на службу йому.

М. Рильський був душею і совістю свого народу. Він був не просто поет, а мислитель, філософ, мудрець.

Завдяки Рильському і поетам=неокласикам українська поезія зрівнялася із західноєвропейською.

Коли дзвенять черешні...

Рильський Максим

Коли дзвенять черешні
В медовому цвіту,
Узори нетутешні
Із цвіту я плету.

І щось бадьоре сниться —
А може, то ява,—
Немов лице в криниці
Чудовно ожива.

Земля тремтить у млості
І ронить пелюстки,
І невідомі гості
Злітаються в садки.

І думка стала словом,
І в поглядах — пісні,
Коли в цвіту медовім
Черешні запашні.

Квітень, 1926 р.